

4. Чернецька Т. І. Зміст навчально-дослідницької діяльності молодших школярів: ймовірність корегування за напрямками й рівнями. Наукові записки / ред кол.: В. В. Радул, С. П. Величко та ін. Випуск 141. Частина I. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. 200 с.

Федій О. А.,

докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка,

Мірошніченко Т. В.,

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка,

Мисливець В. М.,

здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНИЙ КОМПОНЕНТ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ефективність роботи з розвитку емоційного інтелекту дітей молодшого шкільного віку значною мірою залежить не тільки від чітко продуманих і визначених змістового та діяльнісного компонентів освіти, а й від системи педагогічного впливу, емоційної компетентності самого вчителя, а також готовності майбутнього вчителя початкових класів до означеної діяльності.

Готовність майбутнього вчителя початкових класів до розвитку емоційного інтелекту молодших школярів розглядаємо як складне професійно-особистісне утворення, що має багатокomпонентну структуру (емоційно-ціннісний, когнітивний, особистісно-діяльнісний) та передбачає здатність вільно орієнтуватися в педагогічних новаціях, організовувати освітній процес на основі емоційно сприятливої взаємодії, спрямовувати педагогічний вплив на розвиток емоційної компетентності учнів початкової школи.

Емоційно-ціннісний компонент охоплює ціннісно-змістову сферу людини, яка виявляється в особистісних новоутвореннях, знаннях, нормах і цінностях, мотивації до самовдосконалення, емпатії, толерантності, прагненні до саморозвитку. Відповідно, емоційно-ціннісний компонент має безпосередній зв'язок з усвідомленням особистістю своєї суспільної значимості, рівня своєї моральної культури, гуманістичної спрямованості, ціннісних орієнтацій тощо.

У даній системі ціннісні орієнтації виступають як результат саморозвитку особистості. Нам імпонує думка І. Тимощук, що ціннісні орієнтації є особистісними новоутвореннями і являють собою «адекватне знання-усвідомлення об'єктивних цінностей, їх переживання як потреб, що мотивують сьогодення і майбутнє» [3, с. 11]. Науковець стверджує, що ключовими елементами при підході до виховання вищенаведених показників є: психологічні механізми розвитку мотиваційно-ціннісної сфери особистості (ідентифікація, емоційне обумовлювання, наслідування, мотиваційне опосередкування, комфортність, вживання у соціальну роль, підтримання внутрішньої узгодженості поглядів), педагогічні умови, а також методи, форми і засоби поетапного розвитку мотиваційно-ціннісної сфери [3, с. 12].

Для нашого дослідження значний інтерес становлять гуманістичні цінності майбутнього педагога, формування й розвиток яких є важливою умовою успішної педагогічної діяльності. Гуманістичні цінності освіти В. Кузнєцова [2] визначає як сукупність особистісно значущих

морально-естетичних якостей, властивостей, характеристик, предметів та об'єктів реальної та ідеальної дійсності, які відповідають морально-естетичним загальнолюдським ідеалам. Зазначаючи, що сукупність базових гуманістичних цінностей відбиває специфіку стосунків між людьми, значення цих цінностей для життєвизначення і цілепокладання, координації всієї сфери соціокультурної поведінки особистості, дослідниця встановлює систему базових гуманістичних цінностей:

- життя як головна цінність існування людини і суспільства;
- доброта як здатність прихильно ставитися до людей, приносити радість і задоволення, щирість у стосунках;
- любов до ближнього (сердечність) як почуття глибокої сердечної прихильності, відданості;
- співчуття – здатність ставитися з розумінням, жалістю до переживань людини, її проблем, турбот;
- справедливість – здатність до неупереджених учинків та дій відповідно до моральних та правових норм суспільства;
- совість як тип поведінки людини відповідно до морально-етичних норм людської спільноти;
- глибока повага до людської гідності – здатність розкривати, розвивати найкращі якості людини [2].

Варто зазначити, що цінності усвідомлюються як загальнозначущі тільки в процесі комунікації, що свідчить про нерозривний зв'язок людини і цінностей. Але для того, щоб загальнолюдські цінності стали частиною внутрішнього світу особистості, потрібно викликати емоційні коливання, переживання та співчуття, тобто ті внутрішні чинники, які спонукають особистість до діяльності. Серед них можна виокремити емоційну складову особистості, так як в процесі соціальної взаємодії неконтрольований вияв емоцій провокує виникнення проблемних ситуацій і навпаки емоційний контроль є підґрунтям для свідомого

управління процесом міжособистісної взаємодії на основі гуманістичних засад та моральних пріоритетів.

Гуманістичні педагогічні цінності майбутнього педагога виступають як відносно стійкі орієнтири, з якими студенти співвідносять свої життєві принципи та педагогічну діяльність. Суб'єктивне сприйняття й засвоєння вчителем початкових класів загальнолюдських та педагогічних цінностей визначається його особистісними якостями, гуманістичною спрямованістю, професійно-педагогічною самосвідомістю, відображає його внутрішній світ. Відтак, для гармонійного розвитку учня вкрай необхідно, щоб партнерські взаємини між усіма учасниками освітнього процесу були спрямовані на відкрите та щире спілкування, сповнене утвердження таких цінностей:

- ✓ морально-етичних (гідність, рівність, справедливість, толерантність та культурне різноманіття, турбота, чесність, довіра),
- ✓ соціально-правових (верховенство права, нетерпимість до корупції та фаворитизму, патріотизм, екологічно-етична цінність, соціальна відповідальність);
- ✓ особистісно зорієнтованих (самореалізація, лідерство, свобода).

Емоційно-ціннісний компонент готовності майбутніх учителів до розвитку емоційного компоненту учнів також передбачає виявлення рівня внутрішнього контролю за емоціями, що передбачає інтелектуальну емоційність та емоційну стійкість. Слушним є твердження Л. Король, що емоційно-ціннісний компонент виявляється в процесі міжособистісної взаємодії, що передбачає емоційну оцінку об'єкта, вияв почуттів симпатії чи антипатії до нього [1, с. 21].

Емоційна стійкість є показником свідомого управління емоціями і виховується на основі періодичної участі у ситуаціях різного типу, але найбільше в складних, проблемних ситуаціях, які вимагають підвищеного контролю і концентрації уваги на власних відчуттях а також адекватного

сприйняття дійсності. Контроль над емоційним станом дає можливість учителеві орієнтуватись на моральні норми та гуманістичні цінності в процесі міжособистісної взаємодії з учнями, їх батьками, колегами. Успішність орієнтації на моральні норми та гуманістичні цінності значною мірою залежить від здатності студента до емпатії.

Емпатія – це здатність людини відчувати емоції оточуючих та співпереживати їхні стани, стабілізує емоційну сферу людини. Слід зазначити, що процес емпатії за своїм змістом є інтелектуальним. Безумовно, емпатія у структурі особистості майбутнього вчителя початкових класів може розглядатися і як ситуативне переживання, що виявляється в готовності вчителя проявити розуміння, співпереживання, співчуття до іншого.

Отже, емоційно-ціннісний компонент готовності майбутніх учителів до розвитку емоційного інтелекту молодших школярів поєднує розвиток гуманістичних норм і цінностей та високий рівень емоційного контролю, розвиток емпатії. Таким чином, показниками емоційно-ціннісного критерію є: гуманістична спрямованість педагогічної діяльності; сформованість загальнолюдських цінностей; здатність до емпатії.

Список використаних джерел

1. Король Л. Д. Діагностика формування національного характеру у студентів. *Проблеми сучасної психології*. 2010. № 7. С. 21 – 23.
2. Кузнєцова В. Г. Формування гуманістичних цінностей у майбутніх учителів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Луганськ, 2001. 20 с.
3. Тимошук І. В. Педагогічні умови виховання у студентів медичного технікуму гуманістичних цінностей: автореф. дис.... канд. пед. наук: 13.00.07. Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Т., 2005. 20 с.